

Pilsonība, valoda un minoritāšu līdzdalība Latvijā: apkopojums

Latvijas ilgtspējai ir svarīga saliedētas sabiedrības izveide. Šajā apskatā formulējam, kas ir saliedēta sabiedrība un kā mums ir veicies ar šī mērķa sasniegšanu. Lai diskusija par integrācijas problēmām un izaicinājumiem balstītos pilnīgā priekšstatā par to, kāda ir bijusi valsts politika kopš 1991.gada, šeit apkopojām būtiskākos faktus par Latvijas pilsonības, valodas un integrācijas politiku neatkarības gados. Apkopojums aptver trīs tēmas: politiskā līdzdalība, valoda un izglītība, līdzdalība sociālajā un ekonomiskajā dzīvē.

Līdzdalības iespēju izvērtējums

Kopš neatkarības atgūšanas Latvijā vairākkārt ir grozīti likumi, kas regulē pilsonības un valodas jautājumus. Šie likumi un citi normatīvie akti ir mainījuši iedzīvotāju līdzdalības iespējas atkarībā no pilsonības statusa un valsts valodas zināšanām.

Saskaņā ar Eiropas Padomes Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību, valstis, kas ir parakstījušas un ratificējušas Konvenciju, apņemas nodrošināt minoritāšu efektīvu piedalīšanos kultūras, sociālajā un ekonomiskajā dzīvē, kā arī sabiedriskajā dzīvē (15.pants). Saeima ratificēja šo konvenciju 2005.gada 26.maijā. Tomēr daļai iedzīvotāju joprojām ir liegtas pilnvērtīgas līdzdalības iespējas vairākās sabiedrības dzīves jomās.

Iespējas piedalīties valsts politiskajā dzīvē ir atkarīgas no personas legāla statusa jeb pilsonības. Saskaņā ar valsts nepārtrauktības doktrīnu pašreizējā Latvijas Republika (LR) ir 1918.gadā dibinātās valsts turpinājums. Tas nozīmē, ka 1991.gadā Latvijā tika atjaunotas LR pilsoņu tiesības, bet pārējiem iedzīvotājiem, kuru priekšteči nebija Latvijas pilsoņi, pēc neatkarības atgūšanas vajadzēja naturalizēties – iegūt pilsonību, nokārtojot latviešu valodas un vēstures zināšanu pārbaudi. Kad Latvija atguva neatkarību, šādu personu Latvijā bija aptuveni 700 000, jo PSRS laikā notika vērienīga imigrācija no citām padomju republikām. Tomēr naturalizācijas iespēja netika dota uzreiz, bet tikai pēc vairākiem gadiem un likumu izmaiņām.

1991.gadā politiski izvēlētais risinājums attiecībā uz pilsonības kritērijiem būtiski atšķīrās no agrāk Latvijas Tautas Frontes (LTF) solītās pilsonības visiem Latvijas iedzīvotājiem, kaut gan no tiesiskuma viedokļa LTF nebija tiesīga lemt par LR pilsonības jautājumiem. Nesakritība starp LTF solījumiem un realitāti pēc neatkarības atjaunošanas radīja vilšanos Latvijas krievvalodīgo vidū.

Kas ir saliedēta sabiedrība?

Saliedēta sabiedrība ir tēma, kam pievērsušies daudzi politikas zinātnieki un citi pētnieki. Ņemot vērā Latvijas situāciju, mēs izvēlējamies šos citātus, lai raksturotu saliedētu sabiedrību un piederības izjūtu:

„Sabiedrības saliedētība ir sociālo procesu kopums, kas palīdz dažādiem cilvēkiem justies piederīgiem vienai kopienai un būt šīs kopienas atzītiem dalībniekiem.”

„Piederība ir izjūta, ka tu esi „mājās” kādā realitātē, kuras veidošanā pats arī līdzdarbojies. Kopiena pieder “mums” – man un tev, nevis „viņiem”. Tu nevis tikai atražo citu veidotu kopienu, bet iesaisties tās radīšanā. Tev nav sīvi jācīnās ik reizi, kad vēlies tikt sadzirdēts. Citiem vārdiem, esot līdztiesīgi kopienas dalībnieki, „mēs” veidojam ne tikai savu kopīgo „realitāti” bet arī savu patību.”

Tāpēc sabiedrības saliedēšanas procesā ir būtiski panākt, lai visiem būtu iespēja ietekmēt lēmumu pieņemšanu un sabiedrības ikdienas dzīvi. Turklāt vēlams, lai šādas iespējas būtu līdzvērtīgi pieejamas dažādu grupu pārstāvjiem.

Pēc Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes datiem 2011.gada jūlijā Latvijā bija 319 267 nepilsoņi. Naturalizācijas gaitā no 1995.gada 1.februāra līdz 2011.gada 31.decembrim ar Ministru kabineta rīkojumu Latvijas pilsonībā uzņemtas 137 673 personas.

Izglītība

1991.gada 15.oktobrī LR Augstākā padome pieņēma lēmumu „Par Latvijas Republikas pilsoņu tiesību atjaunošanu un naturalizācijas pamatnoteikumiem”. Saskaņā ar to Latvijā dzīvojošie LR pilsoņi – tie, kam LR pilsonība bija līdz 1940.gada 17.jūnijam, un viņu pēcnācēji – varēja pierēģistrēties un saņemt pilsoņa pasi. Šī lēmuma rezultātā aptuveni 700 000 personu Latvijā kļuva par bezvalstniekiem, kam tiesiskā statusa noregulēšana bija jāgaida vēl četrus gadus, līdz 1995.gada 12.aprīlī Saeima pieņēma likumu „Par to bijušās PSRS pilsoņu statusu, kuriem nav Latvijas vai citas valsts pilsonības”. Nepilsoņu pases sāka izsniegt tikai 1997.gadā.

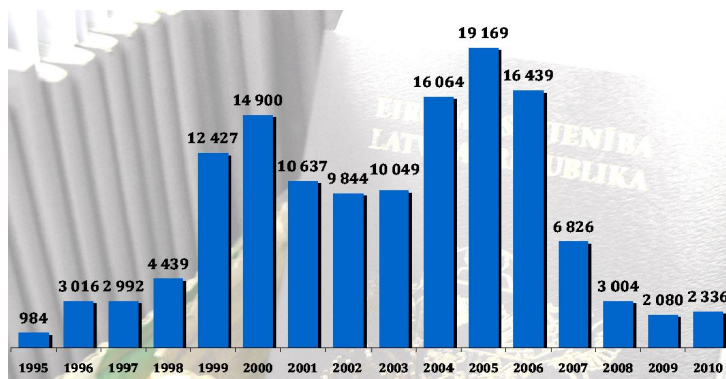
1994.gada 22.jūlijā Saeima pieņēma Pilsonības likumu, kas noteica naturalizācijas kārtību. Sākumā likums paredzēja naturalizācijas kvotas, tomēr pēc Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas un Eiropas Padomes iebildumiem kvotas uzreiz tika atceltas. To vietā Pilsonības likums ieviesa tā saucamos „naturalizācijas logus” jeb nepilsoņu iedalījumu vairākās grupās, kurām tiesības uz naturalizāciju tika piešķirtas pakāpeniski, tā ierobežojot strauju pilsoņu skaita pieaugumu pirmajos gados pēc likuma pieņemšanas.

1998.gada 22.jūnijā Saeima atcēla “naturalizācijas logus” un noteica, ka pēc 1991.gada 21.augusta Latvijā dzimušo nepilsoņu bērni ir jāpiereģistrē kā pilsoņi, ja vecāki iesniedz attiecīgu pieteikumu. 1998.gada 3.oktobrī notika tautas nobalsošana, kurā šie grozījumi tika apstiprināti. Grozījumu rezultātā strauji pieauga naturalizācijas pieteikumu skaits.

2011.gada 1.februārī Valsts prezidents Valdis Zatlers Saeimā iesniedza grozījumus Pilsonības likumā, paredzot automātisku pilsonības piešķiršanu pēc 1991.gada 21.augusta Latvijā dzimušo bezvalstnieku vai nepilsoņu bērniem, līdz ar to vecākiem vairs nevajadzētu iesniegt īpašu iesniegumu par pilsonības reģistrēšanu. Saeimā patlaban turpinās Pilsonības likuma grozījumu izskatīšanu, kas paredz gan automātisko pilsonības piešķiršanu nepilsoņu bērniem, gan arī atļauj dubultpilsonību, lai Latvija nezaudētu emigrējušo vecāku bērnus.

intereses”. Pārējie apsvērtu iespēju balsot par partijām, kas “sola ņemt vērā krievvalodīgo intereses” (18%), “nav naidīgi noskaņotas pret krievvalodīgajiem” (24%) vai “vispār neņemtu vērā partiju attieksmes pret krievvalodīgajiem Latvijas iedzīvotājiem” (17%).

Naturalizācijas kārtībā Latvijas pilsonībā uzņemto personu skaits

Patlaban Latvijas mazākumtautību iedzīvotāju vidū vairākums ir Latvijas pilsoņi. Krievu vidū 60% ir pilsoņi, 35% – nepilsoņi, aptuveni 5% – citu valstu pilsoņi. Savukārt, Latvijas baltkrievu vidū pilsonība ir 40%, bet ukraiņu vidū tikai 34% iedzīvotāju. Pēc tautas skaitīšanas rezultātiem kopumā Latvijā dzīvo 84% pilsoņu, 14% nepilsoņu un 2% ārvalstnieku.

Politiskā līdzdalība

Atšķirībā no pilsoņiem, nepilsoņi nevar balsot un tikt ievēlēti Saeimas, Eiropas Parlamenta un pašvaldību vēlēšanās, kā arī nevar būt valsts ierēdņi.

Mūsdienās daudzās valstīs pastāv politiskās līdzdalības iespējas pašvaldību līmenī personām, kas nav pilsoņi, bet legāli uzturas valstī. No 27 Eiropas Savienības valstīm 19 valstīs personas ar pastāvīgu uzturēšanos atļauju var balsot dažādu līmeņu pašvaldību vēlēšanās. Latvijā nepilsoņi nevar piedalīties pašvaldību vēlēšanās, bet tādas tiesības ir nepilsoņiem un pastāvīgajiem iedzīvotājiem Igaunijā, kā arī pastāvīgajiem iedzīvotājiem Lietuvā. Latvijas iedzīvotāju nostāja par šo jautājumu ir dalīta - 43% aptaujāto bija negatīva attieksme pret pašvaldību vēlēšanu tiesību piešķiršanu nepilsoņiem, 27% to atbalstīja, bet 24% bija neitrāli noskaņoti.

Saskaņā ar 2009.gadā veikto pētījumu, ja nepilsoņiem tiktu dota iespēja balsot pašvaldību vēlēšanās, to izmantotu 77% respondentu. Trešdaļa aptaujāto nepilsoņu teica, ka balsotu par partijām, kas „aktīvi aizstāv krievvalodīgo

Par būtisku problēmu var uzskatīt cittautiešu nepietiekošo pārstāvību valsts pārvaldes politiskajā un administratīvajā līmenī – kaut gan nav visaptverošu reprezentatīvu pētījumu par valsts pārvaldē strādājošo tautībām vai pašidentifikāciju, saskaņā ar mazāka mēroga pētījumu, ko 2010.gadā veica PROVIDUS, cittautiešu darbinieki valsts pārvaldes iestādēs var būt zem 10% no visiem strādājošajiem.

Valoda un izglītība

Padomju Latvijas teritorijā lietvedībā oficiāli tika izmantota gan latviešu, gan krievu valoda, tomēr realitātē valsts iestādēs pārsvarā lietoja krievu valodu. Krieviski runājošie iedzīvotāji varēja iegūt jebkura līmeņa izglītību un atrast darbu neprotot latviešu valodu, līdz ar to daudzi to neapguva (1989.gadā 66% latviešu apgalvoja, ka prot krievu valodu, savukārt, tikai 21% krievu apgalvoja, ka prot latviešu valodu). Skolās izglītību varēja iegūt gan krievu, gan latviešu valodā pēc brīvas izvēles. Krievu skolās mācības notika tikai krievu valodā (sākot no 2.klases skolēniem bija divas latviešu valodas stundas nedēļā), savukārt, latviešu skolās mācības notika latviešu valodā, bet krievu valodas stundu skaits bija lielāks, nekā latviešu valodas stundu skaits krievu skolās (krievu valodas stundu skaits latviešu skolās tika pakāpeniski palielināts, piemēram, 8.klasē tās bija sešas stundas nedēļā).

Pēc neatkarības atjaunošanas Latvijā atjaunojās un izveidojās nacionālo minoritāšu skolas (igauņu, ebreju, poļu, ukraiņu), bet vairākums skolēnu turpināja mācības vai nu latviešu, vai nu krievu mācību valodas skolās. No 90. gadu vidus mazākumtautību skolās tiek īstenotas bilingvālās izglītības programmas. 2004.gadā saskaņā ar Izglītības likumu mazākumtautību skolās notika pāreja uz mācībām galvenokārt latviešu valodā. Reforma izraisīja lielus krievvalodīgo iedzīvotāju protestus, kuru rezultātā valdība un Saeima atteicās no nodoma pilnībā pāriet uz mācībām latviešu valodā mazākumtautību skolu vidusskolas klasēs. Valsts joprojām atbalsta mazākumtautību skolu pedagogus, nodrošinot metodisko atbalstu bilingvālajai izglītībai caur Latviešu valodas aģentūras programmām. Tomēr pēdējos gados atbalsta apjoms ir samazinājies salīdzinājumā ar gadiem pēc mazākumtautību izglītības reformas.

Pašlaik augstāko izglītību valsts augstskolās Latvijā var iegūt tikai latviešu valodā.

Darba tirgū daudzām profesijām – gan strādājot valsts, gan privātā uzņēmumā - ir noteiktas minimālās valsts valodas prasmes prasības (tiem darbiniekiem, kas apguvuši izglītību citā valodā, tiek prasīta valsts valodas prasmes līmeņa apliecība). Piemēram, sētniekam pietiek ar minimālām latviešu valodas zināšanām, lai ievērotu elementāru darba drošību, bet pastniekam nepieciešamas labas valodas zināšanas, lai varētu apkalpot iedzīvotājus. Šo profesiju sarakstu 2009.gadā papildināja, jo Valsts valodas centrs (VVC) saņēma sūdzības no iedzīvotājiem par apkalpojošajās sfēras

Valoda

1992.gada 31.martā Augstākā Padome pieņēma Latvijas Republikas Likumu par grozījumiem un papildinājumiem LPSR Valodu likumā. Tajā nostiprināta valodu juridiskā hierarhija un paredzētas valodas prasības daudziem amatiem valsts un privātajā sektorā. Likuma iedzīvināšanai radītas īpašas institūcijas – Valsts valodas centrs un Valsts valodas inspekcija.

1995.gada 10.augustā pieņemtie Izglītības likuma grozījumi aizsāka Latvijas skolās bilingvālās izglītības programmu ieviešanu. Likuma grozījumi noteica, ka Mazākumtautību vispārizglītojošās skolās, kurās mācībvaloda nav latviešu valoda, 1.-9.klasē vismaz divas, bet 10.-12.klasē vismaz trijos humanitārajos vai eksaktajos mācību priekšmetos mācībām pamatā jānotiek valsts valodā.

Sākot ar 1996.gadu, visu priekšmetu skolotājiem tika izvirzītas prasības pārvaldīt latviešu valodu atbilstoši visaugstākajai kategorijai.

1995.gada 1.novembrī ar Ministru kabineta rīkojumu apstiprināja Latviešu valodas apguves valsts programmu, kas izstrādāta ar ANO Attīstības programmas atbalstu. No 1996.gada līdz 2004.gadam Latviešu valodas aģentūra organizēja Latviešu valodas kā otrās valodas apguves kursus dažādām profesionālajām grupām (mazākumtautību izglītības programmu skolotājiem, medicīniskajam personālam, dzelzceļa darbiniekiem un citām grupām). 2004. gadā aģentūras organizēto kursu mērķauditorija paplašinājās – tika piedāvāti kursi pirmsskolas un sākumskolas mazākumtautību skolēnu vecākiem. Kopumā no 1996.gada līdz 2010.gadam aģentūras organizētajos bezmaksas kursos latviešu valodu apguvušas 55 506 personas.

1998.gada oktobrī pirmo reizi Latvijas vēsturē latviešu valodas kā valsts valodas statusu nostiprināja Satversmē (Satversmes 4.pants).

darbinieku nepietiekamo latviešu valodas prasmi. Centrs visbiežāk piemēro administratīvos sodus par „Valsts valodas nelietošanu profesionālo un amata pienākumu veikšanai nepieciešamajā apjomā” (5221 lieta jeb 69% no visām VVC administratīvām lietām no 2000.gada 1.janvāra līdz 2011.gada 31.decembrim).

Kopumā latviešu valodas prasmes mazākumtautību iedzīvotāju vidū ir uzlabojušās: 2008.gadā savas

Valoda

2004.gadā saskaņā ar Izglītības likumu (grozījumiem, kurus pieņēma 1998.gada 29.oktobrī) notika pāreja uz mācībām galvenokārt latviešu valodā. Sākumā likums paredzēja pilnīgu pāreju uz latviešu mācību valodu mazākumtautību vidusskolās, sākot no 10.klases, taču tas izraisīja vērienīgus mazākumtautību protestus. Protesti turpinājās arī tad, kad vidusskolā tika apstiprināta valodu proporcija – 60% no mācību satura jāapgūst valsts valodā (Saeima likumu grozīja 2004.gada 5.februārī), tomēr tie ātri norima pēc 2004./2005. mācību gada sākuma.

2011.gada februārī biedrība *Sargi savu valodu un Latviju!* un nacionālā apvienība *Visu Latvijai!-TB/LNNK* gadu ilgā parakstu vākšanas procesā savāca 10 000 parakstus par Satversmes grozījumiem, kas paredzēja valsts finansētu pamata un vidējo izglītību tikai valsts valodā. Nākamajā parakstu vākšanas posmā maijā un jūnijā likumprojekts neguva atbalstu tālākai virzībai. Lai grozījumus iesniegtu Saeimā, tos jāatbalsta 1/10 daļai vēlētāju jeb vismaz 153 232 pilsoņiem, bet par grozījumiem parakstījās 120 433 vēlētāji.

2011.gada martā organizācija *Vienota Latvija* un biedrība *Dzimtā valoda* sāka vākt parakstus par Satversmes grozījumiem, kas piešķirtu krievu valodai otrās valsts valodas statusu. Nākamajā parakstu vākšanas posmā iniciatīvu atbalstīja 187 378 vēlētāji jeb 12% no pēdējās Saeimas vēlēšanās balsstiesīgo pilsoņu skaita. Tāpēc ierosinājums tiek virzīts tautas nobalsošanai, kas notiks 2012.gada 18.februārī.

latviešu valodas zināšanas kā labas novērtēja 57% cittautiešu (1996.gadā tie bija tikai 36%). Straujāk latviešu valodu apguvuši mazākumtautību jaunieši: 2008.gadā 73% Latvijas mazākumtautību jauniešu (15-34 gadi) atbildēja, ka brīvi var sazināties latviski.

Sabiedriskajā dzīvē liela loma mūsdienās ir medijiem. Latvijas mediji neveido kopīgu diskusiju telpu dažādu etnisko/ lingvistisko grupu iedzīvotājiem. Latviešu valodas mediji kā savu mērķa auditoriju redz galvenokārt tikai latviešus, savukārt, krievvalodīgie iedzīvotāji pārsvarā lasa un skatās medijus krievu valodā, tai skaitā Krievijas sabiedrisko televīziju. Pētnieki uzskata, ka mediji lielā mērā uztur savstarpēju neuzticēšanos starp lielajām lingvistiskajām grupām (latviešiem un krievvalodīgajiem).

Minoritāšu tiesību aizsardzība, līdzdalība sabiedrības dzīvē un darba tirgū

Diskusijas par mazākumtautību tiesībām uz valodas un kultūras aizsardzību, kā arī līdzdalību sabiedrības dzīvē un valsts pārvaldībā bieži atgriežas pie argumentiem par latviešu valodas un kultūras stāvokli pēc padomju okupācijas.

Kopumā latviešu valodas un nacionālās identitātes situācija kopš neatkarības atjaunošanas ir būtiski uzlabojusies. 1989.gadā par latviešiem sevi uzskatīja 52% Latvijas iedzīvotāju, savukārt 2011.gadā – 62% (salīdzinājumam – 1935.gadā 75% Latvijas iedzīvotāju saskaņā ar tautas skaitīšanas datiem bija latvieši).

Pašlaik Latvijā nepastāv legāli šķēršļi mazākumtautību līdzdalībai sabiedrības dzīvē un kultūrā, tomēr pastāv vairākas pazīmes, ka mazākumtautību pārstāvju līdzdalība dažās sabiedriskās dzīves jomās pašlaik ir neproporcionāli zema:

- Pirms ekonomiskās krīzes etnisko grupu pārstāvība publiskajā sektorā joprojām nebija proporcionāla. 2007.gadā 37% no visiem nodarbinātajiem latviešiem strādāja valsts vai pašvaldību iestādēs vai uzņēmumos, kur vismaz 50% daļu pieder valstij. Savukārt, starp nelatviešiem tikai 24% no nodarbinātajiem strādāja publiskajā sektorā.

- Valsts pārvaldes iestādēs pie mazākumtautībām piederošo darbinieku īpatsvars saskaņā ar daļēji pieejamiem datiem ir daudz zemāks, nekā mazākumtautību īpatsvars sabiedrībā.
- Nevalstiskajās organizācijās latviešiem un cittautiešiem ir tendence darboties atsevišķi, nesakrīt NVO dienaskārtība un darba valodas.

Pieejamie dati par mazākumtautību pārstāvju situāciju darba tirgū pirms 2008.gada krīzes liecina, ka tā būtiski neatšķirās no latviešu situācijas darba tirgū (piemēram, cittautiešiem nepastāvēja lielāks bezdarba risks nekā latviešiem). Tāpat nav novērojamas būtiskas atšķirības Latvijas iedzīvotāju sastāvā, pateicoties dzimstības, mirstības un imigrācijas un emigrācijas procesiem. Salīdzinot tautas skaitīšanas rezultātus par 2000. un 2011.gadu, redzams, ka ir samazinājies visu skaitliski lielāko tautību pārstāvju skaits Latvijā. Taču latviešu īpatsvars valstī kopumā ir pieaudzis par aptuveni 5%.

	2000.gads		2011.gads	
	skaits	%	skaits	%
Visi iedzīvotāji	2 377 383	100	2 067 887	100
Tai skaitā:				
latvieši	1 370 703	57,7	1 284 194	62,1
krievi	703 243	29,6	556 422	26,9
baltkrievi	97 150	4,1	68 174	3,3
ukraiņi	63 644	2,7	45 699	2,2
poļi	59 505	2,5	44 783	2,2
lietuvieši	33 430	1,4	24 426	1,2

Secinājumi

Pašlaik gan latvieši, gan krievvalodīgie Latvijā dzīvo sabiedrībā, kur ir „sīvi jācīnās”, lai tiktu sadzirdēti. Reti kur publiskajās diskusijās Latvijas iedzīvotāji var dzirdēt uzskatu, ka Latvija pieder katram no mums. Politiskā līdzdalība ir ierobežota lielai iedzīvotāju grupai – nepilsoņiem, savukārt, kopīgām pilsoniskajām un politiskajām aktivitātēm traucē valodas barjera, kas izpaužas ne tik daudz latviešu valodas neprasmē, cik atšķirīgos uzskatos par valodu lietojumu publiskajā telpā. Valodas barjeru uztur arī mediji, kas pārsvarā uzrunā tikai vienā valodā runājošos. Krievvalodīgo dalība valsts pārvaldē joprojām ir neproporcionāli zema, lai gan ekonomiskajā dzīvē nepastāv lielas atšķirības starp latviešu un krievvalodīgo iespējām. Tātad, lielākās risināmās problēmas ir kopīgās politiskās valodas meklējumi un līdzdalības iespēju palielināšana.

Mazākumtautību tiesību aizsardzība

1995.gada 11.maijā Latvija parakstīja Eiropas Padomes Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību. Pirms konvencijas ratificēšanas 2005.gadā asas politiskās diskusijas izvērsās par to, vai konvenciju attiecināt tikai uz tiem minoritāšu pārstāvjiem, kuriem ir Latvijas pilsonība, vai arī uz visiem valsts pastāvīgajiem iedzīvotājiem.

Tā kā konvencijā nav definēts termins "nacionālās minoritātes", Saeima nolēma, ka šis termins konvencijas izpratnē "nozīmē Latvijas pilsoņus, kuri kultūras, reliģijas vai valodas ziņā atšķiras no latviešiem, paaudzēm ilgi tradicionāli dzīvojuši Latvijā un uzskata sevi par piederīgiem Latvijas valstij un sabiedrībai, vēlas saglabāt un attīstīt savu kultūru, reliģiju vai valodu." Šādā veidā Saeima nostiprināja politisko gribu arī turpmāk nošķirt tos iedzīvotājus, kas ir Latvijas pilsoņu pēcnācēji un tos, kas Latvijas teritorijā atrodas PSRS laikā īstenotās migrācijas rezultātā. Šī attieksme ir izpelnījies kritiku no starptautisko organizāciju pārstāvjiem.

Ratificējot konvenciju, Saeima 2005.gada 26.maijā pieņēma arī divas deklarācijas, kurās paziņoja, ka LR negrasās mainīt tiesisko regulējumu, pieļaujot minoritāšu valodu lietošanu saziņā ar varas iestādēm un minoritāšu valodu izmantošanu vietvārdu un citu topogrāfisko apzīmējumu atveidē.

Apkopojumu sagatavoja Marija Golubeva un Dace Akule (PROVIDUS). Detalizētāks ieskats sabiedrības integrācijas politikas attīstībā Latvijā kopš 80.gadu beigām pieejams portālā [Politika.lv](http://www.politika.lv/article/integrācijas-likloci)

Kopsavilkumā izmantotie avoti: Jane Jenson, 'Mapping Social Cohesion: The State of Canadian Research', Canadian Policy Research Networks Inc., 1998, 4.lpp.; John Shotton, 'Psychology and Citizenship: Identity and Belonging', in Bryan S. Turner (ed.), *Citizenship and Social Theory* (London: Sage Publications) 1993, 125-126.lpp.; N.Muižnieka, J.Rozenvalda un I.Gruziņas raksts "Ethnicity and Social Cohesion in the Post-Soviet Baltic States"; V.Makarovs, A.Dimitrovs. *Latvijas nepilsoņi un balsstiesības: kompromisi un risinājumi*. EuroCivitas, 2009.gads.; Baltijas Sociālo zinātņu institūta pētījums "Valoda", 2008.gads; M.Hazans. 'Etniskās minoritātes Latvijas darba tirgū no 1997. līdz 2009.gadam', no N.Muižnieks (red.) „Cik integrēta ir Latvijas Sabiedrība? Sasniegumu, neveiksmju un izaicinājumu audits”, LU Akadēmiskais apgāds, 2010.gads, 125.-158.lpp.; M.Golubeva, I. Kažoka, O. Rastrigina. *Dažādības vadība publiskajā pārvaldē*. PROVIDUS, 2011.gads; M.Golubeva, I.Ijabs. *Konsolidējot pilsoniskās sabiedrības dienaskārtību*. PROVIDUS, 2009.gads.